

DESNICA, Vladan:

Proljeća Ivana Galeba.

Beograd 1962.

I

Prelazim dlanom po licu, i konstatujem: brada mi je prilično ponarasila. Računam: posljednji put bio je kod mene brijač u utorak. Sutradan su opet došli po me, izveli me iz sobe na nečujnim bijelim kolicima, provezli kroz prazne zvonke hodnike i ugurali u lift. Nada mnom su drhtale čelične žice dok je staklena kutija s mojim tijelom klizila naviše uz tananu zuku. Sa svakim katom osvajala je svjetlost. Ulazio sam kao u apoteozi, s laganom omaglicom i plitka daha od uzbuđenja, a pod srcem mi je nešto zamiralo. Kolica su vještim rukovanjem uklizila u bijelu dvoranu bez uglova. A onda je sve bilo tačno kao i posljednji put: maska na licu, dosta ugodna praznina koja se sve više širi u mislima, i, posljednjim tračkom svijesti: ako se više ne probudim, tim bolje!...

Ne znam kako sam se vratio. Protjeklo je nekoliko dana bez vremena. Vjerovatno dan-dva bez pune svijesti. Danas bi, prema tome, mogao biti petak ili subota. Valjda subota. A možda čak i nedjelja. Uostalom, svejedno. To gonetam tek onako, od duga vremena, toliko da nečim uposlim misao.

Jutros mi je već gotovo sasvim dobro. Pomalo opet ulazim u zbivanja. Uključujem se u tok vremena. Prezavo zaposjedam stvarnost. I suhi fakti, koje oštro uočavam: da je na mom noćnom stoliću za trećinu ispijena čaša vode, da na zelenom kartonskom rubu sedmičnog kalendara na ormaru piše ispupčenim zlatnim slovima »Sretna nova 1936. godina!«, da je na radijatoru malko ukrivo položena plitica s oblozima, dobivaju neku posebnu važnost po tome što su to fakti, dijelovi istinske stvarnosti, — i što ih ja, eto, uočavam.

Poslije duljeg vremena, ovo je prvi sunčani dan. A to nije svejedno. To je možda jedan od mnogobrojnih stvari koje nisu svejedno.

Kroz pritvorene kapke provukao se snop zraka i odrazio na bijelom stropu sliku vanjskog svijeta: vidim kao na nekom ekranu izvrnute figure prolaznika, umanjene ali u pravim bojama, potpune i žive: sestra u bjelini pronoši nekakvu činiju; seljak s torbom o ramenu eno razgovara s vratarom, možda mu preporučuje nekoga svoga — vratar je najviši do koga njegova preporuka može da dopre. Zatim promiču, žustro i dosta veselo, dva mlada doktora u bijelim kapama. Vrtar je jednog zaustavio. On vadi pero i potpisuje mu neke papire. Zabavljam se gledajući tu moju malu fatamorganu. I dolazi mi idilično uzan i bezazlen taj mali šareni svijet što naglavce šeta po bijelom stropu moje sobe.

Tako sam se zabavljao i nekad davno, davno. U sobu mog djetinjstva isto je tako prodirala izvrnuta slika svijeta napolju, u ljetna popodneva kad sam poslije kupanja ležao s još vlažnom kosom na uzglavlju koje je mirisalo suncem. Lickao sam bjelkastu sočicu što se uhvatila po mojim izduljenim i pocrnjelim udovima i motrio to malo strmoglavljeno ljudstvo koje mi je došlo u pohode. Samo je onda slika bila blago uznemirena, sva oživljena neumornim šaranjem zmijastih pruga od

refleksa mora koje je ravnomjerno disalo pod prozorima u luci.

Daleko doba! Između njega i današnjeg mene uvalilo se gotovo pedeset godina — pedeset godina koje se zovu čitav život, a koje mi se danas čine tako nestvarne, gotovo bezbolne! Nekako su se spljосnule, izgubile svaku težinu i svaku zapreminu u vremenu — puka arabeska moje misli —, tako da preko njih bez zapreke posežem rukom u moje djetinjstvo, kao preko nesuštastvene ograde opsjenareva užeta...

II

Naša je kuća bila na obali, kamena dvokatnica s balkonom i s gvozdanim kukama u koje se o svetkovinama uticao barjak — prava načelnička kuća. A pred njom mala čistina sa četiri kržljava bagrema, koja su s proljeća razlistavala štedljivo i suzdržano. Stan je bio uzdužno razdijeljen dugim hodnikom. Na desnoj strani, prema moru, bila je blagovaonica, primaća soba, naše spavaće sobe; na lijevoj, radne prostorije, odaje mojih dviju neudatih tetaka, kuhinja, sobe za služinčad. Prostorije prema moru bile su svijetle i vedre, poplavljene suncem. Ta strana kuće bila je nekako pretežitija: u nju se slijevao sav kućni život i sva kućna čeljad, onako kao što se putnici slijevaju na bok kojim lađa pristaje uz obalu. Lijeva strana kuće bila je sumračna, prelivena plavkastosivim osvjetljenjem, sjenovita. U tim sjenovitim sobama moje su tetke provodile svoj neveseli, bezmirisni život, kao ono paunovo perje u vazama od lažnog malahita po uglovima. U te sobe mi djeca rijetko smo ulazili; a kad bismo ušli, govorili smo šapatom i stu-

pali na prstima. Odmah iza kuće počinjala se penjati krševita strmina, tako da su na stražnjoj strani prozori bili bliži zemlji nego oni na pročelju. I kad bi se s prozora koji su gledali na more prešlo na prozore sjenovite strane, prelaz je bio tako nagao a promjena slike i raspoloženja tako velika kao da prelaziš iz jednog svijeta u drugi. Dugački hodnik bio je razmeđe dvaju carstava: tu su se ukrštavali svjetlost i sjena. Na svim vratima bila su debela mliječna stakla; ona na desnoj, sunčanoj strani sjala su u žaru, oživljena žutilom sunca koje je nadiralo i čisto previralo preko okvira, a u brušenim rubovima lomile su se zrake rasipljući se u jarkim duginim bojama; ona na lijevoj strani bila su nijema, zastrta neprozirnom opalskom zamagljenošću, i, predveče, lagano podlivena plavkastim odsjevima. Na svim su vratima mjesto kvaka bile kugle od brušenog stakla. I te kugle kao da su bile ljepše na vratima sunčane strane: njihova zasićena plava boja čisto je živjela, kao da u njima gori po žižak. Iz dubine njihovog staklenog mesa izvijao se topli jantarnožuti svjetlac i, u časovima jačeg razgaranja, probijao se do na površinu. Na sjenovitoj strani, kugle su bile ugašene. Njihovo je plavetilo bilo zamućeno, a u sredini kao da se nazirala rana, poput crva u srcu jabuke. Mi djeca govorili smo da je u njima ubijen ži-
vac. Među ostalim dječjim igrama, bila je jedna koja nas je naročito zagrijavala: na ugovoreni znak ili riječ, svi bismo se razbježali da se što prije dohvatimo po jedne jabuke na vratima; ko bi ostao bez nje, morao je da vrši neku obrednu radnju ili određenu kaznu. Nebrojeno puta ostao sam bez jabuke, jer sam se uvijek jagmio za onima na sunčanoj strani. One su i ostalu djecu više privlačile. Vjerovao sam da po opipu razaznajem »desne« jabuke od »lijevih«, one »u kojima gori« od onih »ugašenih«. Drugovi bi mi vezali oči, okretali me uokrug sve dok ne bih potpuno izgubio orijentaciju, i tad me

vodili od jabuke do jabuke, a ja sam pogađao. I danas, ako samo zatvorim oči, mogu da izazovem one snažne svjetlosne predstave i sivomodre zamagljenosti koje su mi se smjenjivale pod maramom, za spuštenim kopcima.

Mogu reći da sam djetinjstvo proveo u tom hodniku gdje se bio vječiti boj između svjetlosti i sjene, između Arimana i Ahuramazde. Odatle mi je, možda, ostala za čitav život ta vječita dvojnost, ta osnovna podjela svega u životu i svijetu na zonu svjetlosti i na zonu mraka. Odatle i moja nesposobnost da dobro, lijepo, radost, harmoniju shvatim čisto pojmovno, bez primjese predstav-noga, već uvijek i jedino kao predstavu svjetlosti; i obratno, sve tužno i ružno, sve mrtvo i ledno, kao zakri-ljeno sjenom. Po tome, i naše misli mogu da budu osun-čane ili sjenovite. Držim štaviše da se nikad i ne rađa misao a da nije ili okupana u suncu ili zastrta sjenom. Ja ni dan-danas ne znam drukčije suditi o dobroti i zlu neke pojave, neke misli, odluke, događaja, doli po tome da li se oni javljaju u jednom ili u drugom osvjetljenju. Ako malo razmislim, postaje mi jasno da sam se uvijek, u svakom rješavanju i odabiranju u životu, u svakoj sumnji i pred svakim izborom, u stvari svagda riješio za onu alternativu koja se pojavljivala u svjetlosti. Naša misao neprestano prelijeće po nepoznatim vidovi-ma života i svijeta kao što utančani prsti slijepca pre-laze preko nepoznatih i nepojmljivih lica. A naše osjeća-nje sustopice prati preljetanje misli kao što odraz u vodi prati preljetanje ptice nad ogledalom jezera; i osje-ćanje tako spremno odgovara misli, da se u nama radaju, naizmjenično i neprekinutim slijedom, odrazi radosti i tuge, kao osmijeh na slijepčevu licu. Ja čak mislim da se u toj igri naizmjeničnosti i sastoji život, da ta izmje-na obasjanosti i zasjenicâ i jeste arsa i teza našeg živoga daha, sistola i dijastola našeg živoga srca. I kad bacim pogled unatrag na život, on mi se ukazuje kao ljeskava

i nemirna površina satkana od krpica svijetlosti i od krpica mraka. Tako i upoznate zemlje i gradove nosim u pameti ne po nuždama i dužnostima koje su me u njih dovele, ne po presudnosti onoga što sam u njima doživio, ne po dobru i zlu koje sam u njima našao, ne po tome koliko sam u njima opržio ili uprskao perje i koliko sam svoga živoga mesa u njima ostavio: pamtim ih ili pod zrakama sunca ili u sjeni oblaka; valjda po tome kakve sam ih prvi put ugledao; ili možda i po tome kako se u tom prvom susretu na njih odrazio odraz moje sretne duše.

U tom hodniku, dakle, počeo sam živjeti. Za oblačnih i besunčanih dana, u njemu nije bilo igre. Hodnik bi navukao sjenu na svoja stakla i pogasio svoje jabuke.

III

U prizemlju se nalazila djedova pomorska agencija. Velika popločana prostorija bila je pregrađena staklenim ošitom sa prozorčićima. U tom odijeljenom i potavanjenom dijelu, koji je zimi zagrijavala golema gvozdena peć, između kase, polica sa spisima i pulta s trgovačkim knjigama, sjedio je za prostranim pisaćim stolom moj djed. Preostali dio agencije izgledao je kao neko skladište gdje su bili bez reda istovareni sanduci tjestenine i vrećice sumpora, bale suhog bakalara, vijenci tvrdih kolača, koluti žice za vinograd, a pod koracima su se mrvili grumenovi modre galice ostavljajući plavičast trag. Na zidu su visile dvije geografske karte, reklame velikih prekooceanskih društava na kojima je bio rasplašten čitav globus, a udaljene tačke Zemljine

kugle spojene tankim crvenim krivuljama s naznakom trajanja putovanja *Liverpool—Quebec 7 dana, Marseille—Batavia 22 dana, Hamburg—San Francisco 102 dana*, i tako dalje. Nebrojeno sati proveo sam ispet na prste pred tim kartama.

Moj djed bio je snažna, zdrava priroda, energičan poslovan čovjek. Znao je vikati na svog pisara lupajući šakom po stolu: »Ja neću da plaćam stalije i kontrastalije, to upamtite jedanput zauvijek!« Nije bio nimalo sentimentaln. Ili tačnije, to je bivao samo u onim kalendarski određenim prigodama koje su u tu svrhu ustanovljene, i u onim dekorativnim oblicima koji su za te prigode utvrđeni: o Božiću i Uskrsu, o godovima. Na koncu, ti dani i jesu za to da se o njima dâ sentimentalnosti što je njeno da joj se plate odgovarajuće »stalije i kontrastalije«, pa da je čovjek preko čitave godine miran. (Rođen sam u pomoračkoj obitelji, a evo ni dan-danas ne znam što te dvije riječi pravo znače; one i sad za mene imaju neku tajanstvenu, pomalo mitsku vrijednost. Ima u mom rječniku još dosta takvih riječi — imena raslinja i ptica, i koječega drugoga — kojima nikad nisam saznao pravog značenja: baš kao da sam se podsvijesno uklanjao njihovom tačnom saznanju, kako im ne bih razorio čar. Da sam kad pustio radoznalosti i zavirio u kakovu stručnu knjigu, rječnik, leksikon, sveo bih tu pticu i taj cvijet na određenu zoološku ili botaničku vrstu; ovako, oni u meni fantastično žive, kao ptice i cvjetovi sa istočnjačkih sagova.)

I eto, desi se da neki takav snažan, gromadan čovjek, sav iz jednog komada, uzme za ženu krhku i bolečivu djevojku iz kakve stare porodice istančale krvi. I, kao što uvijek biva, tanja krv pretegne, i slabost nadjača snagu. U tom i jest nevolja, u tom i leži opasna snaga slabosti: što ona nagriza, rastače, i najzad neminovno savlada snagu. Poznata priča! Takva djevojka

donese u prćiju tankoćutnost, slabu otpornost za život, eventualno i hemofiliju, ili sklonost samoubistvu; a ponekad i nadarenost za muziku, za slikarstvo, ili za ma što lijepo i beskorisno. Sve u svemu, rđav posao. I tako, eto, za taj mudri i sračunati korak ka oplemenjenju soja, učinjen od onog pretka koji nije htio da plaća stalije i kontrastalije, dogodi se da otada pa za vječita vremena čitav niz pokoljenja plaća životu svakojake stalije i kontrastalije.

Često sam pomišljao da je još najrazumnije što bi takvi sojevi mogli da učine, to — da sami sebe zbrišu. Istina, za to se već brine sama priroda snabdijevajući ih slabom plodnošću, smislom za strasti koje krata i sagaraju život, ukusom za tragična skončavanja, i tome sličnim. No to nije dovoljno. Ali, s druge strane, kako tražiti od njih toliku hrabrost, toliki heroizam, da sami sebe, po svijesnoj odluci, odjednom i konačno unište? Zar to ne bi značilo odvažnost? A oni što imaju odvažnosti — to su baš oni koji treba da žive! I tako, nema druge nego stvar prepustiti za to određenim faktorima: zato su tu, pored već spomenute neplodnosti, nasljednih bolesti i drugog, revolucije, kataklizmi i preoštire životne klime, u kojima takve biljčice, htjele ne htjele, moraju da uginu.

Pa opet — začudo! —, i pored trpkih misli koje katkad upućujem na njen račun, čini mi se da sam, potajno od sama sebe, u dnu duše, zahvalan toj i takvoj baki, i da ne bih želio da je bila nikoja druga i niukoliko drukčija. Imam osećanje da bih bez te njene prćije bio prošao kroz život zazidanih ušiju i s neprobojnom opnom na očima.

Što ćete! Ljudi vole sve svoje, pa i svoje slabosti. I svoju ranjavost, i svoju zlu sreću, i svoje prokletstvo: i u tome leži jedan dio nas. I to naš najprisniji, najkrvaviji dio. Kako bismo ga dakle mogli ne voljeti?

Na koncu, sasvim shvatljivo. Oprostivo je što ljudi vole sebe uprav onakvima kakvi jesu. U napasti sam gotovo da kažem da je to zdravo, da to odaje izvjesni smisao za realnost: pretpostavljati nekakvog drugog, irealnog, dočaravanog ja svome istinskome, postojećem ja, očevidno bi značilo pretpostavljati uobraženo realnome, fantom živome stvoru; značilo bi, na koncu konca, voljeti više nekog drugog nego sama sebe. A to, sve mi se čini, ne bi baš moglo da se nazove stvarnim, pa ni zdravim; to bi, štoviše, bio u neku ruku idealizam. Zar, pri pomisli da bismo bili drugi nego što smo — daleko uspješiji, daleko čarobniji, pa i daleko sretniji — duboko u nama, ipak nešto ne zazebe? Ne javi li se u nama neka nostalgija za samim sobom: kao da sami sebi umiremo?

Nimalo neobično osjećanje, poznato i sasvim priprostim, jednostavnim ljudima, zanatlijama, praljama. U očekivanju prinove, oni mogu priželjkivati ko zna kakvo dijete. Ali čim se dijete rodilo, oni vole baš ono i baš onakvo kakvo je, i ne bi ga dali ni za koje drugo. Zar je onda čudo što i samo to dijele voli sebe baš s takvim crtama, svojstvima, osobenostima, i što baš u njima osjećaju sebe?

Mi prema samima sebi, pored golog, neposredno egoističnog osjećanja svoga ja, gajimo i izvjesno zaštitničkomaterinsko osjećanje. Nešto kao misao na odlutalog. Ima tu jedno malo (beskrajno malo ali neprelazno) rastojanje između voljenoga i onoga koji voli, između odlutaloga i onoga koji podnimljen sjedi na pragu. A ponekad se to osjećanje zaoštiri, pa zadobije sasvim određen i izrazit vid odnosa prema drugome, čudno srodan onom osjećanju koje nas obvezuje da damo pogreba bliskoj osobi. I nema u tome ni traga kakvom raznježenju nad samim sobom: mi prisustvujemo, s crnim florom oko šešira, ali sasvim suha oka i spečena nepca, tom posljednjem aktu dugo-

vanja prema nekome ko nam je zadao i previše glavobolje.

Da. Ljudi vole i svoje krize, i svoje lomove, i svoja bankrotstva. Oni su, štaviše, ljubomorni na njih. Oni se ponekad čak i vrijeđaju kad im se ne priznaju. Jer oni imaju pravo na njih, onako kao što čovjek ima prava na svoju rođenu fizionomiju. A pravo na vlastitu fizionomiju jedno je od najosnovnijih ljudskih prava. Najličnije, najneotuđivije. Ta koje drugo pravo, ta što drugo uopće ostaje čovjeku koji je isplivao go iz brodoloma, čovjeku koji je odsjedio robiju ili ma što prelomno doživio ili proživio — što mu, velim, ostaje i kad mu se sve drugo poreče, uskrati, oduzme — doli taj goli i oglodani fakat: ja sam preživio brodolom, ja sam odsjedio svoje!

No kako bilo (a možda sve to naklapam tek iz neke nesvjesne težnje ka samoobrani), sjećam se da sam od najranijeg djetinjstva bio tašt na svoje boljke, na svoje ranjivosti. Kad bi dadilja vrteći nada mnoom glavom uskliknula: »Ih! ovo vam dijete čuje kako trava raste!«, sav bih se iznutra ozario od zadovoljstva, poput padavičavog lazaronačića koji se među bucmastim drugovima blaženo smiješi pod pomazanjem svoje skupe vrline. Zapažao sam kako bi se tad na bakinom licu upalio osmijeh tihog likovanja. (A činilo mi se bjelodano da joj dadilja takvim govorenjem podilazi, napipavajući nepogrešivim instinktom primitivca što starici najviše ugađa.) Ko zna, možda je moja bolećivost pružala neku utjehu njenom dugo zapostavljenom ponosu, neku naknadu za bogzna kakve i kolike tajne povrede, i gotovo neku pobjedničku odmazdu za djedovu cjeloživotnu gluhu bešćutnost, ili za njegovu, u izuzetnim časovima krupne nježnosti, nadmoćnu obazrivost prema njenoj prezavoj ustreptalosti.

Uvijek kad na paviljonu prekoputa otvore ili zatreperio je jedan prozor, mojom sobom preleti miš. I taj me miš podsjeti na jednu svjetlosnu igru iz djetinjstva.

Hladne, razumne igračke, sazdane od krute tvari, strogo omeđene u prostoru i uvijek sebi ravne, slabo vesele djetinju dušu. Ko nije gledao žalost djeteta nad razvaljenom igračkom? Previše tvari, previše krpe, previše drva, željeza, pilovine — a malo duše. Jedan iskočio kotačić ili prebijena opružica tamo gdje je dijete mislilo naći dušu!

Neiscrpne su, naprotiv, bile radosti koje mi je podala igra miša. Zarobio bih u ogledalcetu zračicu sunca, odrazio je s male površine stakalca negdje napolje, na mrku plohu samostanskog zida, na zbrčkana lica dviju domaćica što na povratku s tržnice razgovaraju na ulici, na njuškicu mlade mačke koja se trudi da šapicom otrese svjetlosni odraz. Samo neznatan pomak ruke, i miš bi hitro prevalio desetke metara, preletio kao velik žut leptir s mirne površine zida na lice slijepca prosjaka na uglu, zatreperio u krošnji bagrema, pa naglo preskočio, zagnao se u mračnu hladovitu dubinu konobe preko ulice, zalepršao u ogledalima brijačnice, zaigrao na stolicu starog časovničara što s lupom na oku pažljivo čačka među kotačićima u utrobi sata. Na svom luckastom letu, moj je miš oživljavao tačku na koju bi sjeo, podajući pokret ukočenim predmetima i osmijeh tužnim ljudskim stvarima koje ga od svog postanka nisu poznale.

To malo stakalce u djetinjim rukama i jedna zarobljena zraka božjeg sunca bili su kadri da djetetu dadu iluziju da je i samo postalo jedan mali gospod bog. Besprostoran i posvudašnji; i, onako pritajen iza žaluzija,

nekako ugodno odsutan iz svijeta i zbivanja, a opet ne sasvim bez uvida u njih, ne sasvim bez saznanja o njima.

Kasnije, kad god sam gledao žutu pahulju osmijeha što se rađa na izmorenim licima patnika, pognutih ljudi i zabrađenih žena po svim mjestima ljudske patnje, od strpljivih noćnih željezničkih čekaonica trećeg razreda do bolnica i od dvorane za razgovore u kaznionama do mjesta tužnog razvrata, na licima iseljenika u čas kad se lađa otkida od obale, na licima robijaša na suncu, na licima umirućih; kad sam gledao kako ih ozaruje kratkim bljeskom ko zna kakve daleke šimere ili utjehom ko zna kakve neizvjesne nade, svaki put sam pomišljao: evo se nasmiljena ruka demijurga igra s ovim nevoljnicima, odrazuje im svog čudljivog miša na licu, zavarava im glad sreće svojim lepršanjem, odbljeskuje im sa svog varavog ogledalca jedan odbljesak vječnosti na njihova stara i umorna lica.

I opet se zabavljam gonetajući: ko je taj što otvaranjem i zatvaranjem prozora na paviljonu prekoputa nesvjesno nagoni svjetlosnog miša po mojoj bolesničkoj sobi?

V

Oca nisam upamtio. Ali iz pričanja (i, možda, još više iz prešutkivanja) koja sam o njemu iz djetinjstva upamtio, kao i po njegovim brojnim fotografijama iz raznih doba života koje sam u albumima prevrtao, satkao sam njegov lik, pa mi je tako živ i stvaran da još i danas imam osjećanje da sam ga u životu poznavao. Istina, malko smo hladni u međusobnim odnosima (hladni no nimalo neprijatelji), ali se dobro, baš vrlo dobro

poznamo. Samo, ne znam zašto, uvijek mi se čini da sam stariji od njega. Gledam na nj s uviđavnošću i s otpuštanjem, kao da sam ja njemu otac. A ponekad, opet, kao da sam mu stariji, i razumniji, brat. I kad mislim na njega (a ja uvijek mislim slikovno), vidim ga o mom lijevom boku, i nešto nižeg od mene: stupamo tako, zajedno, rame uz rame, i njegovo je desno rame malko niže od mog lijevog.

Ne mrzim ga. Možda ga čak pomalo i volim. Volim ga onim nezainteresovanim i nepomućenim osjećanjem kojim volimo u suštini indiferentne stvari. Onako kao što se vole malko luckasti i nezaglavljani ljudi koji su sami krivi svojoj nesreći. Ima nešto plemenito, velikodušno, nešto nesebično u tome: biti sam kriv svojoj nesreći. Nešto što čovjeka iskupljuje.

A zadao mi je jada u mom djetinjstvu! Mogu slobožno reći da mi je zagorčao i otrovao najmlađe godine.

Bio je pomorac — mlad, veoma lijep plav čovjek s odrazom tužne ležernosti u svijetlim očima. S onim jedva primjetnim blagim osmijehom bezbrižnosti u kome kao da se već nagoviješta da će ta bezbrižnost nekad biti skupo plaćena. Plovio je nekoliko godina kao zapovjednik na jedrenjaku *Margarita*, u kome je moj djed imao najveći broj udjela, i zaglavio je na moru dok sam ja još bio u povojima. Kratko rečeno, bio je to jedan od onih ljudi o kojima se kod nas ne kaže »pokojni«, nego »jadni«: »jadni Frano«, »jadni naš Frano«.

Takvi ljudi nije red da imaju djece. Pored svega drugoga, još i zato što ta djeca bivaju otprilike ovakva kakav sam ja. A to nije dobro. Ne, takvi ljudi nikako ne treba da imaju djece.

Što li sve malograđanska glad za senzacijama i gušta, paklinasta fantazija pučkih ženica nisu izmaštale i